

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

56. koosolek.

6. mail 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest aprillikuul.
4. E. Kingu erakorraline teadaanne sõiduhindade tõstmise kohta Tallinna-Nõmme vahelisel elektriraudteel.
5. Komisjonide täiendavad valimised.
6. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.
7. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i küsimisele viivitamise kohta ale vite maaga varustamisel.
8. Maanteede seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
9. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i küsimisele viivitamise kohta seisukohavõtmisel väiketalude kasutamislepingute tähtaja pikendamisseaduse suhtes.
10. Välisteenistuse seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach.**

Juhataja: Avan Riigikogu koosoleku ja ühtlasi IV istungjärgu.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Vilms'i (töer) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. obligatsioonimaksu seaduse rahaasjanduse komisjoni, juriidilise külje suhtes seisukoha võtmiseks üldkomisjoni;

2. rahavõltsimise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooniga, selle protokolliga ja fakultatiivse protokolliga ühinemise seaduse üldkomisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni;

3. rahvusvahelise oopiumikonventsiooniga ja selle protokolliga ühinemise seaduse üldkomisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukoha võtmiseks väliskomisjoni;

4. rahvaväelaste ja nende perekondade

pensioniseaduse § 21 muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni, seisukoha võtmiseks sotsiaalkomisjoni;

5. ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse § 11 muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni, seisukoha võtmiseks sotsiaalkomisjoni.

3. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest aprillikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 56, lisa nr. 3.)

4. E. Kingu erakorraline teadaanne sõiduhindade tõstmise kohta Tallinna-Nõmme vahelisel elektriraudteel.

E. King (stp, erak. tead.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! 1. maist alates tõsteti tariifinõukogu ettepanekul Vabariigi Valitsuse otsusega raudtee sõiduhinda kõigil vabariigi raudteel. Seal hulgas tõsteti sõiduhinda ka Tallinna-Nõmme vahelisel elektriraudteel. Kuupilet, mis enne maksis Tallinna-Nõmme vahel Kr. 4.40, maksab nüüd Kr. 5.—, Pääsküla-Tallinna vahelised piletid, mis maksid enne Kr. 6.40, on nüüd Kr. 7.30. Üksikpiletite hinda on tõstetud keskmiselt 15%, isegi õpilaste kuupiletid on tõstetud 80 sendilt 120 sendile. See piletihinna tõstmine on õigustamatu, eriti Nõmme raudteel. Nõmme linn on iseenesest tervislikult hea ja sünnis elamiseks. Korterikriis, mis Tallinnas äärmiselt terav olnud, on viimasel ajal veidi lahenenud, ja seda tänu suurele juurdehitusele Nõmmel, kuhu viimase 6 kuni 7 aasta jooksul keskmiselt tuhat elanikku juurde asunud, ja seda peamiselt Tallinnast. Tallinnasse on miljoneid kroone ehituselaene antud; ühelt poolt aitas ka see korterikriisi lahendada, aga peamiselt sündis see just suure voolu tõttu Nõmmele.

Kuid Nõmmele elama asumist on takistatud mitmel viisil ja kunstlikult. Ühenduse tee Nõmme ja Tallinna vahel on halb. Rongeliigub vähe, ja sõiduaja kestus Tallinna ja Nõmme vahel tuletab meelde niisugust rahvalaulu, milles öeldakse, et: viis versta veerand tunniga. Aga isegi mitte seda, sest Tallinna-Nõmme vahelist teed, 10 kilomeetrit, sõidab elektrirong 31 minutit, tähendab vaevalt 5 km. Tagasi tulles pärimäe rong

ehk saavutab selle kiiruse, millest lauldi tol ajal, kui olid puutelgedega vankrid. Nüüd, raadio ja elektriajajärgul, on see otse imestustäratav! Kuid seda muu seas.

Tähtis on aga see, et raudtee Tallinna-Nõmme vahel on andnud riigile palju puhaskasu, mis aasta-aastalt tõusnud sinnamaani, et see möödunud aastal oli üle 11 miljoni senti, ja seda endiste sõiduhindade juures. Nüüd aga tahetakse veel suuremat kasu saada ja tahetakse panna uus kaudne maks Nõmme elanikkudele seepärast, et Nõmme elanik on sunnitud seda paratamata maksma, kui ta ei taha Tallinna kivimüüride vahel tiisikust levitavais kortereis elada. Nõmme on Tallinnale loomulik aialinn, kus korteriolud kergemad, ja nende hinnad langenud. Näiteks korterid, mis maksid 1926. a. 50 kuni 60 kr., maksavad nüüd 30—35 kr. Iga elanik, kes asub Nõmmele, kalkuleerib otsekohe üürile sõiduhinna juurde seepärast, et temal see paratamata maksta tuleb. Nii tuleb uute tariifide kõrgendamise tagajärjel igal perekonnal maksta kuus 10—12 kr. sõidukulusid, Pääskülas isegi 13—15 kr.

See ei ole üksi hädadohtlik elanikkudele, kes sunnitud selle tagajärjel, nagu tähendasin, uuesti asuma Tallinna, siin korterikitsikust suurendades, ja võibolla tuleb riigil siin uusi summasid anda ehituselaenu näol, vaid hädadoht on veel suurem selle poolest, et Nõmmel on viimaste aastate jooksul juurde ehitatud kaugelt üle 1000 maja. Praegu on umbes 2.000 maja. Neid on ehitanud omal jõul töölised, ametnikud, teenijad j.n.e. — inimesed, kel ei ole kapitali ega tagavaru, nad on neid laenu abil ja ennast pigistades ehitanud. Kui nüüd sõiduhindade kõrgendamise tagajärjel elanikkude vool uuesti tagasi valgub Tallinna, siis selle tagajärjel jäävad majad tühjaks. Ja kui majad tühjaks jäävad, mis siis sellest järgneb? Neid inimesi ootab pankrott, ja tuhandeid majakesi ähvardab hävinemine. Kui võtta nende majade keskmiseks hinnaks 5000 kr., siis on Nõmme majade väärtus umbes 1 miljard senti. 1 miljardi senti hävinemine ei ole ometi meil rahvamajanduslikult kerge asi, mille üle naerda võiks ja mida kerge käega võiks võtta. Öeldakse, mis seal teha: raudtee peab tulu saama, ja kui üks raudtee kahju saab, siis teine peab kasu tooma. Nii kergesti seda asja võtta ei saa. Öeldakse, et selle tagajärjel riigi tulud suurenevad, et senise 11 miljonisendilise puhaskasu juures saadakse 20 miljonit senti, kuid siin Vabariigi Valitsus eksib selle arvestamisega. See kõrgendus iseenesest sentides või kroonides ei ole küll kohutav, kuid peab arvestama, kuidas elanikkond seda võtab, teades, et

niikuinii nad seni maksavad 11 miljonit puhaskasu, käesoleval aastal veel rohkem, sest elanikkude arv on suurenenud. See teadmine, et neile pannakse uus maks, sunnib elanikke ja nende esindust, kes valvel elanikkude heakäekäigu eest, otsima abinõusid ja võimalusi, kuidas elanikke päästa sellest ülekohtusest pealepandud kaudsest maksust.

Praegu on selleks juba samme astunud, ning laupäevast alates hakkavad liikuma omnibused, mis viivad elanikke sama hinnaga Nõmmelt Tallinna ja tagasi, nagu raudtee üksikpileti hind. Ei ole kahtlust, et kui korralik ühendus sisse seatakse, siis omnibustega võidakse vedada odavamini kui raudteega. Ja seda on ka kohalik omavalitsus sunnitud tegema. Võibolla ei taheta lubada seda ühendust, aga sellest saadakse üle, sest siin on tegemist ainult kahe linna ühendusega, mille piirid puutuvad kokku. See ühenduse korraldamine on muidugi seotud suurte kuludega, ning raudteed ähvardab seetõttu võibolla puudujääk. Praegu on küll mõni süüd Harjumaad vahel... (R. K u r i s, as: Teie jätsite selle tee kahevahel tegemata, Harju maavalitsus tegi ära.) Sellest mõnest süllast saab mööda, härra Kuris. (K. B a a r s, tõer: Ehitate õhku või?) Võib ka õhku ehitada, see mõne sülla pikkune sild ei tähenda midagi. Siiski on olemas parem võimalus, nimelt tarvitseb ehitada ainult 8 jooksvat sülda uut teed, ja siis ei puutu see üldse Harjumaasse. Vabariigi Valitsus võib ju keelata omavalitsustele teisi abinõusid kasutada, siis see on aga iseloomulik ja näitab, kuivõrt ülekohtuselt talitatakse. Tuleb arvestada, et Nõmmel on ligi 14.000 elanikku, ja väikeste eranditega käivad need tööil Tallinnas, on seotud Tallinnaga, ja kui nüüd selle suure rahvahulga elulisi huve ignoreeritakse, siis seega ei tehta head, vaid seda enam tõuseb rahulolematuse meie riigivõimu ja seaduseandliku asutuse vastu.

See on asi, mille peaks tõesti tõsiselt kõne alla võtma, ja Riigikogu peaks ütleva, kas ta tahab sama ükskõikselt, nagu Vabariigi Valitsus, seda küsimust võtta, või tahab ta seda kainelt kaaluda ning kõiki asjaolusid arvestada. Seepärast on käesolev erakorraline teadaanne esitatud, et Riigikogu saaks seisukohta võtta, sest Nõmme linna kõigi organisatsioonide ja linnavalitsuse esindajate üksmeelsed otsused ja alalised käimised vastavate ministriumide, ministrite ja isegi Riigivanema juures, on jäänud seni tagajärgeta. Riigikogu peaks siin teistsuguse seisukoha võtma ja arvestama nende elulisi huve.

Kordan veel, asjata on loota, et sellest vägikaika-vedamisest riigikassal mingisugust tulu oleks, vaid mõne kuu või aasta pä-

rast nähakse tingimata risti vastupidist. Ometi ei tohiks see ükskõik olla, kas riigikassa kannatab, kas miljardiline rahvamajandus hävineb või mitte. Need 14 tuhat Nõmme elanikku on sunnitud tagasi asumata Tallinna viletsasse korterisse, kuna nad praegu nagu vabaõhu muuseumis elavad. (K. P ä t s, põl: Muuseumi eksemplarid!)

5. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni A. Anderkopp'i asemele J. Vilms (tõer);
riigikaitse komisjoni A. Anderkopp'i asemele M. Juhkam (tõer);
väliskomisjoni A. Anderkopp'i asemele Th. Tallmeister (tõer);
omavalitsuse komisjoni Th. Pooli asemele M. Juhkam (tõer);
koosseisu komisjoni A. Anderkopp'i asemele A. Schulbach (tõer);
kodukorra komisjoni A. Anderkopp'i asemele A. Schulbach (tõer);
redaktsiooni komisjoni A. Anderkopp'i asemele J. Loosalu (as).

Astub tagasi Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjonist A. Anderkopp (tõer).

Koosolekut hakkab juhatama teine abiesimees **R. Penno**.

6. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.

Teedeminister A. J ü r m a n: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Martna küsimisele tööpuuduse asjus peaksin natuke pikemalt vastama kui harilikuledele küsimistele vastataks, kuna härra Martna oma küsimises ette toob oletusi, nagu oleks meil tööpuudus kasvavas tendentsis ja häda ning viletsus aina suuremaks minemas. Mis puutub tööpuudusse, siis peab ütleva, et tööpuudus ei valitse mitte üksi meil, vaid see on levinud pea igas riigis, mõned üksikud välja arvatud, pea igalpool tuleb selle küsimusega tegemist teha. Paljudes riikides tuleb tööpuudust ette palju suuremal määral ja palju raskemal kujul kui meil. Ma toon ette mõned võrdlevad andmed üksikute riikide kohta, et näeksime, missugune arv on töötatöölisi ja missuguse protsendi see rahvaarvust teeb. See on tarvilik selleks, et selgemat pilti saada töötatöölise küsimuse lahendamiseks. Need andmed on 1. jaanuarist 1929. Hilisemaid andmeid ei olnud mul võimalik saada, ja kasutan seepärast neid, et üldpilti saada. Need arvud on statistilised andmed, ja see-

pärast on karta, et need tõelisest arvust laheku lähivad, ning tegelikult töötatöölise arv veel suurem on. Saksamaal oli töötatöölisi 87.000, see on 1,3% tervest rahvaarvust; Taanis — 75.000, see on 2,1% üldisest rahvaarvust; Soomes — 4.000, see on 0,16% üldisest rahvaarvust; Lätis ligi 13.000, see on 0,73% üldisest rahvaarvust; Eestis on 6.000, see on 0,56% üldisest rahvaarvust. (L. J o h a n s o n, stp: Mujal on paremini registreeritud kui meil.) Mõnes kohas on ka palju halvemini registreeritud. Ei saa öelda, et teistes riikides oleks see seisukord parem kui meil.

Siis Poolas 161.000, 0,53%, Rootsis 43.000, 0,71%, Tšehhoslovakkias ligi 32.000, 0,22%, Norras ligi 8.000, 0,27% ja Inglismaal 1.169.000, s. o. 2,6% rahva üldarvust.

Seega näeme, et Inglismaal on arvuliselt kõige suurem hulk töötatöölisi, ja ühtlasi ka nende protsent, rahvaarvust võetuna on kõige suurem, kuna Eesti on üks vähemaist. Ainult mõnes üksikus riigis on Eestist veel vähem töötatöölisi, aga väga paljudes riikides on rohkem. See näitab, et Eestis ei ole töötatöölise arv suurem kui teistes riikides, ja häda ei ole ka suurem kui paljudes teistes riikides.

Nüüd vaatame, kuidas meil seisukord praegu on, kuidas meil tööliste hulk tööstuses viimastel aastatel olnud, kas see seisukord halvenenud või paranenud. Need andmed, mis minul olemas, on meie riigi statistika keskbüroo andmed. Kui meie nüüd võtame suurtööstuses olevate tööliste arvu, s.o. niisugustes tööstustes, kus ametis mitte vähem kui 50 töölisi, (M. M a r t n a, stp: Need on vabrikud, need ei ole tööstused.) See on ükskõik, kuidas tahate neid kutsuda, siia on ka arvatud need töölised, kes olid uute raudteede ehitamise alal töös. Neist andmeid selgub, et meil seisukord, alates 1927. aastast kuni 1930. aastani, ei ole halvenenud, ega ei ole märgata töölistearvu vähenemist, vaid ümberpöörduvalt, meie näeme töölistearvu kasvu. Kui võtame jaanuarikuu andmed 1927., 1928., 1929. ja isegi 1930. aastal, siis oleksid need järgmised: 1927. a. oli töös 27.400 töölisi, 1928. a. — 27.700 ja 1929. a. — 29.100 töölisi. Käesoleva aasta jaanuarikuus oli töös 30.200 töölisi. Meie näeme alalist tõusu tööliste arvus. Veebruarikuus oli 27.400, 28.800, 29.800 ja 29.500 töölisi. Need andmed on nelja viimase aasta kohta. Ka märtsi- ja aprillikuus näeme alati töölistearvu tõusu, mitte aga langust. Alates 1927. a. näitab töölistearv kasvavat tendentsi. (M. M a r t n a, stp: Härra minister, kas Teie võtate ka tööliste juurdekasvu ar-

vesse?) See on teine asi. Ma tahtsin ka sellele tähelepanu juhtida, et maalt tuleb töölisi juurde linnadesse.

Meil on tööstused, nagu tekstiiltööstused, mis töötavad aasta läbi ühesuguse arvu töolistega. (L. J o h a n s o n, stp: Vaadake, mis statistika ütleb.) Kui võtame vähemaid tööstusi, siis näeme, et töolistel juurdekasv on seal suurem, kui suurtööstuses. Töolistel juurdekasvu näeme ka tekstiil- ja rauatööstuses.

Eriti suuri raskusi tekitavad sesoonitööstused, nagu metsatööstused, saeveskid, mis suvel töötavad ja talvel seisavad.

Kui meie lähemsime teiste arvude juurde, et vaadata, kui suur on meil töötatavate arv, siis alates 1927. a.... (L. J o h a n s o n, stp: Tallinnas ei olnudki varem registreeritud.) Miks ei ole Tallinnas registreeritud? Töötatav on isegi rohkem registreeritud kui neid tõepoolest oli. (M. M a r t n a, stp: Võtke ometi tööta maatöölised, neid on üle 50 tuhande.) Sesoonitöölisi ei saa arvata töötatavateks.

Kui vaatleme töötatavate arvude seisulist muutust, siis ei ole siin järjekindlat tõusu, vaid mõnel kuul on märgata tõusu ja teistel kuudel langust. Kui võtame jaanuarikuu nelja aasta kohta, siis näeme, et jaanuaris 1927. aastal oli kokku 5.036 töötatav, jaanuaris 1928. aastal — 6.069, jaanuaris 1929. aastal — 8.421, kuid jaanuaris 1930. aastal langes töötatavate arv 7.783-le tagasi. Nii näeme, et ühel aastal näitab töötatavate arv tõusu, kuid järgmisel aastal langeb. Ei saa öelda, et töötatavate arv näitaks alati kasvavat tendentsi.

Kui läheme selle juurde, kuidas meil töötatavate registreeritud, kuidas töötatavate endid tööbüroos üles andnud, ja kuidas neid tööle saadetud, siis selgub nii mõndagi huvitavat. Kui möödunud aastal töötatavatele krediitid vastu võeti, siis tähendati pehmalt poolt, et nende krediitidega ei suudeta midagi ära teha, vaid töötatavate arv alata kasvab, nende seisukord muutub halvemaks kui eelmisel aastal.

Edasi toodi ette ka seda, et krediitide käsitamisel, kus krediitid riigiasutuste kaudu juhitakse töötatavatele, oleks otstarbekas anda seda küsimust lahendada omavalitsuste kaudu, andes neile vastavad krediitid käsitada. Nüüd on juba aasta möödunud, ning võime pilgu tagasi heita ja vaadata, kuipalju need etteheited olid tõe alusel. Pean ütleva, et eelmisel, möödunud aasta sügisel, oli töötatavate arv suur ja meelega ärev. Aga pean tähendama, et seda meelega aitaks suurendada mitte töötatavate ise, vaid seal oli palju väliseid kõrvalisi mõjusid, ja võin otsekohe öelda, et mõni poliitiline par-

tei, kui otsekohene olla, kommunistid, püüdsid töötatavate kasutada oma parteihuvideks.

Esiteks püüdsid nad kõik teha, et töötavate arv suurendada. Kuna neil töolistel seas enam poolehoidu ei olnud, siis kasutasid nad töötavate hulka, et seega rahutusi tekitada. Kui alguses saatkonnad sagedasti käisid Teedeministeriumis, siis asus viimane kohe selle küsimuse sisulisele kaalumisele, taheti teada saada, kes need registreeritud töötatavate on, kas need kõik on töötatavate, kas neil on tarvis tööd, nagu nende esindajad tõendasid. Nüüd need andmed, mis meie kontrollimise tagajärjel saime, näitavad pilti, kus selgub, et meil on läbi kontrollitud 4.000 töötavate, ja nende hulgas oleme leidnud inimesi, kes vajavad hädaabi-tööd-esimese kategooria järele, 1.108 täie-jõulist töolist, nõrgajõulist oli 256 ja invaliidide 199, viimased ei ole üldse töövõimelised, ja seepärast ei tule neid ka töötavate hulka arvata, vaid neile tuleb hoolekande korras abi anda. Teise kategooriasse kuulus 1757 töolist. Üldse selgus siit, et tööd ei vajanud 740 inimest. (M. M a r t n a, stp: Need olid need härrad või daamid.) Need ei olnud härrad ega daamid, aga olid inimesed, kellel omal maja või teatud ettevõtte, kuid olid endid registreerinud töötavate hulka. Meie leidsime töötavate hulgast väga mitmesuguseid elukutseid, seal oli kojamehi j.n.e. Kas nüüd kõik teatud tagamõttega olid end poetanud töötavate hulka, seda on raske kindlaks teha. (M. M a r t n a, stp: Teie arvate, et kojamees tööd ei vaja.) Temal on oma kindel sissetulek, kindel palk ja peab alati kohal olema, ja sellepärast ei saa teda töötavateks võtta. Osa töötavatest ütles, et nad üldse mingisugust pakutavat tööd ei tahagi vastu võtta. Kui küsiti neilt, mispärast Teie seal nimekirjas esinete, siis öeldi, et ehk antakse pühiks abiraha. Väga paljude vastus oli niisugune. (M. M a r t n a, stp: Eks olnud väga süütud õiglased inimesed, et nad puhtast südamest ära ütlesid.) Palju oli neist 700 hulgast, kes niisuguseid vastuseid andsid.

Tallinna kohta saime kontrolli teostada, kuna teiste linnade kohta võimalik ei olnud seda läbi viia.

Vaatame edasi, kuidas kasutati möödunud aastal töötavate summasid. Et riik ise korraldas neid töid ja suurema osa, siis võiks siin anda võrdluse arvud, mis üles märgitud tehtud päevade hulga kohta, see on palju möödunud aastal ja palju eelmisel aastal tehtud tööpäevi, alates novembrist kuni märtsini on andmed käes. Novembrikuust andmed 1928./1929. eelarve-aasta, ja siis teised andmed 1929./1930. aasta kohta.

Novembrikuus 1928./1929. eelarve-aastal peeti tööpäevi 748. (M. M a r t n a, stp: Mitu inimest oli tööl?) Siis oli vähe inimesi. Möödunud aastal novembris oli tööpäevi 3.893, detsembris, kui võtame kokku ka eelmisi tööpäevi alates novembrist, ja detsembri juurde arvame, et kogupilti saada, siis oli eelmisel aastal tehtud tööpäevi 10.995. (M. M a r t n a, stp: Kas see on kindel arv?) Kindel arv, ja 1929./1930. aastal — 25.521, see on 133% rohkem kui eelmisel aastal. (M. M a r t n a, stp: Kui sellel mingisugune vääratus oleks, siis peaksime sellele kõrvale panema töötatöölise arvu.) See tuleb ka mul. (M. M a r t n a, stp: Meil ei ole päevadest kasu.) See näitab, kuipalju on võidud tööd anda. See on kontroll, kuidas summasid kasutatud eelmisel ja käesoleval aastal. Jaanuaris oli tööpäevi, eelmisel aastal, 52.640 ja 77.133... (M. M a r t n a, stp: Ühes kuus?) Kõiki tööpäevi kokku võttes, mis olnud novembrist kuni jaanuarini. Veebruaris, läinud aastal, oli 98.388 tööpäeva, ja käesolev eelarve-aasta andis 135.844 või 38% rohkem kui eelmine aasta. Alates novembrist kuni märtsini on tehtud tööpäevi eelmisel aastal 162.323 ja käesoleval eelarve-aastal 210.420. Kuni märtsini oli 23% rohkem tööpäevi tehtud, võrreldes eelmise aastaga.

Nüüd vaatame registreeritud töötatöölise ja töölesaadetute arvu neil kuul kahel viimasel aastal, 1928./29. ja 1929./30. eelarveaastatel. Novembris oli registreeritud töötatöölisi eelmisel aastal 1.550 ja järgneval — 3.385. November näitas seega väga suurt vahet.

Sellest oli tööle saadetud eelmisel aastal novembris 29 ja käesoleval aastal — 150. Nendega, keda tööle saadeti, ja kes tööd ootasid, oli vahetork kahel aastal kujunenud järgmiselt: 1.579 ja 3.535. Tähenab väga suur vahe, töötatöölise arv oli kasvanud. Kui vaatame edasi, siis näeme, et järgmisel kuul, detsembris on vahe kadunud: eelmisel aastal oli 4.333, kes tööd ootasid, ja käesoleval aastal 4.719, väga väike vahe. Tööle oli saadetud eelmisel aastal 445 ja käesoleval aastal 764, kokku oli läbi käinud tööbörstist 4.788 ja 5.483. (M. M a r t n a, stp: Töötatöölisi oli üle 3.000 ja 700 saadeti tööle.) Jah, üle 700 saadeti tööle. (M. M a r t n a, stp: Siis kaugelt üle 2.000 ei saanud tööd.) Ei saanud. See oli kõigil aastatel niiviisi, härra Martna. Ka eelmistel aastatel oli vahetork veel halvem. (M. M a r t n a, stp: Aga ega ma ei öelnud, et eelmisel aastal hea oli.) Teie ütlesite, et igal aastal läheb vahetork halvemaks. Häda ei ole kasvanud. (M. M a r t n a, stp: Ka seegi tunnistab, et ta on halvemaks läinud, et Teie olite sunnitud rohkemale hulgaile tööd andma.)

Jaanuaris eelmisel aastal oli — 7.711 ja möödunud jaanuaris — 5.360. Siin langes isegi töötatöölise arv. Need on tööbörsti andmed.

Niisamuti saadeti tööle 1.644 ja 1.985 inimest. Veebruaris eelmisel aastal 6.259 ja möödunud aastal 5.010 inimest. Tähenab seisukord oli parem, kui eelmisel aastal. Märtsis — 4.520 ja käesoleval aastal 3.955 inimest. Seisukord ei ole halvenenud, vaid paranenud.

Nüüd mis puutub sellesse, kas ei oleks võimalik töötatöölise arvu täielikult kaotada, töötatöölisele niipalju tööd anda, et tööpuudus kaoks, siis peab ütleva, et seda täiel määral läbi viia ei saa ja on raske seda teostada ka meie töötatöölise vähesel arvul juures, ning osalt ka seepärast, et töötatöölise hulgas on palju sääraseid, kes kuidagi ei taha tööd vastu võtta. (M. M a r t n a, stp: Kuidas nad siis suvel vastu võtavad?) Jah, see on teine asi. Kui sügisel tööbörstilt palju tööpakkumisi tuli, ja tööd valik õige suur oli, siis oli töötatöölise hulgas palju neid, kes keeldusid tööd vastu võtmast. (M. M a r t n a, stp: Ärge rääkige töö põlgamisest. Kingsepp ei saa ometi kraavi kaevata.) Oli kaks põhjust, miks ei tahetud tööd vastu võtta, nimelt: 1) ei tahetud igat lihtsat tööd vastu võtta ja 2) ei tahetud igalepoole minna, kus tööd pakuti. (M. M a r t n a, stp: See on ju väga loomulik.) Sealjuures tuli huvitav nähe avalikuks. Kui pakkumised tulid, oli novembris vabu kohti 130, detsembris — 59, jaanuaris — 122, veebruaris — 291, märtsis — 346. aial, kui töötatöölise arv ulatus tuhandeni. Nägime ka, et lihtsale kivilõhkumise tööle, mis erilist oskust ei tarvita ja mida tehakse väga lihtsalt, raiutakse haamriga, ja paelõhkumine loetakse kergemaks tööks, ei saadud niipalju töölisi, kui tarvis oli. Huvitav oli näha Tartus, kus ka kivilõhkumisele töölisi vajati, et alguses töölisi õige vähe ilmus, kuid hiljem üksteise järele hakkasid ilmuma ja varsti suutsid nad töö ära õppida ja töötasid heameelega. See näitas, et osa töölisi, kes tõesti tõsiselt tööst kinni võtab, võib töötada ja saab töötada. Ja veel huvitav on vähele panna seda, et kui meie nõudsimel tööbörstilt töötatöölisi, et andke nii- ja niipalju töölisi sinna ja sinna, siis tööbörstilt meie neid ei saanud, kas oli see siis kivilõhkumise või kraavikaevamise töö. Ja kui siis teatati, et võib töölisi võtta ka väljaspoolt töötatöölise peret, siis otsekohe leidis töölisi — töölised, kes ei olnud registreerunud töötatöölisena, need tulid ja tegid selle töö heameelega. (M. M a r t n a, stp: Tähenab, on veel neid töötatöölisi, kes ei ole registreeritud.) On neid, kes ise ei

tule ütlema, et neil tööpuudus, need võtavad igast tööst kinni. (M. M a r t n a, stp vahelhüüe.) Need tööliselised aga, kes ütlevad, et neil on tööpuudus, need igale tööle ei lähe. See näitab, et töötatöölise hulgas on õige hulk neid, keda tuleb õpetada ka lihtsaid töid tegema, on neid, kes heameelega igale tööle välja ei lähe. Möödunud sügisel oli töötatöölise hulk suur, ja nende hulgas, kes välja ei läinud, oli teatud osa agente, kes kihutasid neid üles, et nad mingit tööd vastu ei võtaks. Pärastpoole nende arv vähenes, ja kevadepoole töötatöölise arv jäi vähemaks, nad võtsid tööd vastu, ja nende pere sulas vähemaks kui eelmistel aastatel.

7. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i küsimisele viivitamise kohta alevite maaga varustamisel.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel on mul rkl. Gustavson'i küsimise puhul järgmist teatada. Senine seadus, mille alusel varustati alevite maaga, on puudulik, selle põhjal ei saa lahendada paljuid küsimusi, milliseid lahendada tarvis, nimelt seetõttu, et maad, mis võetud pärast maikuud 1928 alevi administratiiv-piirkonda, ei kuulu selle seaduse lahendamisele. Vabariigi Valitsus pidas tarvilikuks neid puudusi selles seaduses parandada. Vastavate kavade väljatöötamisel on kerkinud üles ka veel teisi küsimusi, mis lahendamisele kuuluksid koos uue seadusega. Need kavad on valmis, ja ma võin Vabariigi Valitsuse nimel teatada, et valitsus juba lähemal ajal esineb Riigikogule nende kavadega.

8. Maanteede seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Omavalitsuse komisjoni aruandja O. S u u r s ö ö t: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie Maanteede seaduse teostamisel, mis võetud vastu maikuul 1928. tulid ilmsiks mõnesugused puudused, eriti maksustamise alal. Seepärast leidis Vabariigi Valitsus vajaliku, esitada sellele seadusele muutmise seaduseelnõu. Muutmise seaduseelnõu juures on välja mindud järgmistest alustest ja põhimõtetest.

Muutmisele tuleksid selle seaduse järgi §§ 7, 18, 30, 36, 38 ja 60.

Paragrahv 7. järgi oli enne ette nähtud I klassi teede laius minimaalselt 8 meetrit. See laius on aga tegelikult meie olukorras ülemäära suur, ja seepärast on nüüd muutmise seaduseelnõus leitud võimalikuks, see minimaalne laius vähendada 7 meetrile, sest välismaal, kus mootorliikumine veel suurem kui meil, on sagedasti tarvitusel esimese

klassi teed 7 meetri laiuses. Kui meie minimaalsete seame üles 8 meetrit, siis nõuaks nende teede ehitamine ja korrashoidmine palju rohkem kulu.

Edasi, seni ehitati alevite piires teede teedekapitali arvel, korras hoiti aga alevite oma kulul ja arvel. Alevitel puudub aga teede korrashoiuks igasugune tehniline personaal, samuti ka tehnilised abinõud selleks, seepärast tuli välja, et just alevite piire läbivad teed, või teed, mis alevite piirkonnas, on võimatus seisukorras. Seepärast on Vabariigi Valitsus vajalikuks pidanud, ka nende teede korrashoid võtta teedekapitali arvele.

Kõige tähtsam põhimõte, mis käesolevas muutmise seaduses läbi viidud, on maksustamise põhimõte, nimelt § 30.

Seni puudus Maanteede seaduses kord maksustamiseks, ei olnud ette nähtud asutusi, kellele maksumaksjate huvide kaitse oleks pandud. Maks määrati kulude alusel, kuna üksiku objekti kohta ei olnud maksu määra ette nähtud, ja seetõttu tõusis maks üksikutelt objektidelt ülemäära kõrgeks. Käesoleva eelnõuga püütakse säärast ebanormaalset maksustamist kõrvaldada, ja selleks on ülemäärased ette nähtud, mille piires maksu võib määrata.

Samuti on käesoleva eelnõuga maksu maksjate huvide kaitse ette nähtud. Nimelt on ette nähtud, et samad asutused, mis ajavad kinnisvara maksu ja põhiarimaksu asju, ajavad samas korras ka teedekapitali heaks minevate maksude asju, ning sel teel on võimalik maksnikkude huve kaitsta. Seni oli ette nähtud kord, mis kohustas maavalitsusi erakordsetel juhtudel, liikumise takistuste ärahoidmiseks ja takistamatu liikumise alalhoidmiseks, teede ja sildade parandamisi või ehitamisi viivitamata ette võtma. Kui maavalitsused seega aga viivitasid, või vajalikke töid nõutavas korras ei täitnud, siis oli selle lahendamise küsimus lahtine, ja ministrium võis siin tarvitada ainult harilikku kohtu korda. Selles eelnõus on nüüd otsene lahendus ette nähtud: kui maavalitsus ei peaks takistamatu liikumise alalhoidmiseks tähtaial algama töid või neid täitma, siis võib Teedeministrium need ise ära teha ja teedekapitalist maavalitsustele minevaist summadest vastava arve kinni pidada.

Peale selle oli senine kord niisugune, et nõuti maavalitsustelt ainult tegevusekavade esitamist Teedeministriumile. Kavad esitati üheks või mitmeks aastaks, kuid eelarvete esitamise nõuet ei olnud. Selle asiolu tõttu tekkis niisugune olukord, et esitatud kavu võidi eelarvega muuta. Seepärast on selles eelnõus ette nähtud peale kavade esitamise ka aasta eelarvete ja aruannete esitamine.

Maanteede seaduses puudus seni ministeeriumil võimalus, anda lähemaid määrusi teedekapitali summade arvestamise ja hoidmise kohta. Selle tõttu tulid ilmsiks mitmesugused väärnähtused. Käesolevas eelnõus on see õigus antud Teedeministrile, et ta kokkuleppel Majanduseministriga võib anda määrusi teedekapitali summade arvestamise, hoidmise ning kasutamise kohta.

Käesolev seaduseelnõu anti 7. veebruaril s. a. omavalitsuse komisjoni ja rahalise külje läbivaatamiseks rahaasjanduse komisjoni. Nimetatud komisjonide poolt on käesolev seaduseelnõu läbi vaadatud ja selles mõnesugused muudatused tehtud. § 7. muutis rahaasjanduse komisjon Teedeministeeriumi soovil I klassi teede kohta senises seaduses ettenähtud laiuse 8 meetri asemel 7-le meetrile, leides, et senine laiuse alammäär on liiga suur. Siis § 18. tegi rahaasjanduse komisjon redaktsioonilise paranduse, võttes „klassiteede“ asemele „teed“, mis kindlaks määrab Teedeminister. Parandus on tingitud sellest, et linnades ja alevites klassiteid ei ole.

§ 30. alandas rahaasjanduse komisjon kinnisvaralt teedekapitali heaks võetavat maksu, määrates lisakinnisvara maksu ülemääraks vabrikute ja tööstuseasutuste ehitustelt, sisseseadetelt ja masinatelt — ühekordse, kõigilt teistelt kinnisvaradelt — kahekordse kinnisvaramaksu summa, mille juures hooned, mille puhtakasurublade summa ühe üksusena hinnatud maksuobjektilt ei ületa 35 puhtakasurubla, maksust vabastati; lisapõhihärimaksu laiendas komisjon ka alevites asuvatele kauplustele. Peale selle kustutas rahaasjanduse komisjon sellest paragrahvist osa, mis nägi ette üldistest maksunormidest erandite tegemise — eeldusel, et maksukomisjonile jääb niigi õigus lisakinnisvara maksu ajatada, pikendada ja ära jätta samadel alustel, nagu kinnisvaramaksugi.

§ 36. muudeti redaktsiooni selguse mõttes ja võeti lause — „ei alga töid või ei täida töid“ asemele — „ei ole alanud töid või ei ole täitnud töid.“

§ 38. on rahaasjanduse komisjoni poolt võetud lõppu lause, mis eelarvete ja aruanete kokkuseadmiseks määruste andmisel näeb ette Teedeministri kokkuleppe Kohtu- ja siseministriga, kelle võimkonda ka seniste seaduste järgi kuulus sellel alal määruste andmine.

§ 60 võeti vastu rahaasjanduse komisjoni täiendusega, et teedekapitali summade arvestamise ja hoidmise ning väljamaksmise kohta on määruste andmise õigus Teedeministril, kokkuleppel Majanduseministriga, kelle ülesandeks üldine järelevalve riigi rahanduse üle.

Teist osa täiendati rahaasjanduse komisjoni poolt teise löikega, mis vajalik oli selgitavas mõttes 1929. a. lisapõhihärimaksust laekunud summade määramise kohta, seepärast, et selle seaduseelnõu vastuvõtmine jäi selles mõttes hiljaks, et ennem jõudis juba kätte kinnisvaramaksu ühe osa maksutähtaeg. Esialgelt arvati, et seks ajaks võetakse see seadus vastu. Omavalitsuse komisjon, seadust teistkordselt läbi vaadates, ühines kõigi rahaasjanduse komisjoni poolt vastuvõetud muudatustega, välja arvatud § 60, kus rahaasjanduse komisjonis nähti ette määruste andmise õigus Teedeministril kokkuleppel Majanduseministriga, ja kus võeti sõna „väljamaksmiseks“ asemele sõna „tarvitamiseks“.

Omavalitsuse komisjon ühines üldiselt rahaasjanduse komisjoni poolt vastuvõetud parandustega. Omavalitsuse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. S i k k a r (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kolmanda Riigikogu poolt vastuvõetud Maanteede seaduse järgi lasuvad maanteede korrashoiu raskused meie maavalitsustel. Et maavalitsustel oleks võimalik otstarbekohaselt kohustusi täita, on neile ette nähtud teatavad õigused ja vabadused.

Käesolev muutmise eelnõu asub kõigepealt nende õiguste ja vabaduste kärpimisele, ilma et selleks mingisuguseid põhjusi esile oleks tuua, kus maavalitsused oma õiguste kasutamisel oleksid neid õigusi kurjasti tarvitanud. Näiteks käesoleva muutmise seaduseelnõu järgi nähakse ette, et Teedeministeerium võib määrata maavalitsuse kassakorra. Meie teame aga, et kassakorra maksva seaduse järgi määrab kindlaks maavolikogu Kohtu- ja siseministeeriumi järelevalve all, ja siin ei ole eksitusi ega väärnähtusi ette tulnud rahade tarvitamises. Pole teada juhte, kus maavalitsuste ametnikud oleksid rahad ära raisanud, küll aga Teedeministeeriumile alluvais asutasis on juhtumisi ette tulnud, kus kassapidajad on rahadega plehku pannud. Ja kuidas hakkab nüüd üks asutus, kellel endal asjad küllalt korras pole, teise asutuse asjadesse segama, kellel asjad korras.

Pealegi teame meie, et kui asja hakatakse juhtima kahest kohast, siis läheb see keeruliseks. Ühelt poolt alluvad kassad Kohtu- ja siseministeeriumile maavolikogu kaudu ja teiselt poolt Teedeministeeriumile. Kõigepealt tuleb Teedeministeeriumil võtta ametisse ametnik, kes neid keerulisi kordi välja mõtlema hakkab, ja ka maava-

litsused peavad ametnikke juurde võtma, kes siis seda keerulist korda täitma hakkavad. Nõnda, et seega meie ametnikkudehulk suureneks. Pea iga eelarve-kõne juures nutetakse, et meie ametnikkudehulk kasvab ja kasvab. Meie ise oleme selles süüdi, kui loome säärase korra. Kui tõesti maavalitsus ei peaks vastama oma ülesannetele, siis tuleks kõigepealt arutusele võtta omavalitsuste seadus. (L. J o h a n s o n, stp: Aga neil peaks ühtlane kord ka olema.) Kuidas ühtlane kord? Ma saan aru, selle järele valvab kohtuministeerium, kas kord olemas. Aga kui siseministeerium teeb ühelt poolt oma korra ja Teedeministeerium teiselt poolt oma korra, mida siis maavalitsus täitma peab?

Teine parandus, mis ette võetud teatavate muutmiste mõttes, kutsub esile säärase halva mõiste, mida ei võiks lasta tekkida. Kõigepealt esitatud paranduse järgi on ette nähtud, et kui maavalitsus temale pandud ülesandeid ei täida, siis võib Teedeministeerium neid täita. Minu arvates ei ole see kord, kui üks ametiasutus võib temale pandud kohustusi mitte täita. Kuikaugele meie seega jõuame, kui üks ametiasutus oma ülesandeid täita ei taha, ja peame tema kõrvale looma teise asutuse, kes neid ülesandeid täidab? Kui meie järelevalve seadused ei ole küllalt karmid, siis tuleb neid parandada, aga ei tohiks lasta sääraseid mõisteid tekkida. Siis võib ju niisugune asi ette tulla, et kui mõni sild sisse kukub, ja selle ülesehitamine on kiire iseloomuga, siis võib maavalitsus öelda, et las Teedeministeerium teeb seda. Ei tohiks lasta tekkida säärast mõistet, et üks ametiasutus võib temale pandud kohustusi mitte täita. (L. J o h a n s o n, stp: Aga kui ta ei täida, mis temaga siis teha?) Siis tuleb ta kõrvaldada. Kui riigimaadeülem oma kohuseid ei täida, mis tuleb siis temaga teha? Kui järelevalve seadused ei ole küllalt karmid, tuleks neid parandada, aga mitte hakata säärast korda looma.

Tähtsam osa selles esitatud muutmise seaduses tabab raskesti põllumeest. Nimelt vastuvõetud seaduses on ette nähtud, et naturaalkohustus kaotatakse I klassi teedel 4 aasta jooksul, kuna teistel siis, kui teedekapitali summasid selleks jätkub. Et tähendatud paragrahv ei jääks deklaratsiooniks, selleks määrati endises vastuvõetud seaduses kindlaks summa, mis peab tingimata kulutatama naturaalkohustuse kaotamiseks selleks otstarbeks. Nüüd tuleb aga Teedeministeerium oma parandusega ja tahab juhtida selle summa linnauulitsate parandamiseks. Samas seaduses on ette nähtud

maksustamise kord, kus maksustatakse maalasuvaid ettevõtteid ja kinnisvaru teedekapitali heaks, ja nüüd tahetakse neid summasid linnauulitsate parandamiseks kasutada. Muutmise seadusega tahetakse Teedeministrile võimalus anda piiramata oma äranägemise järgi teedekapitalist linnauulitsate parandamiseks summasid määrata. See on auk, kuhu võib terve teedekapitali uputada. (A. T u p i t s, põl: Kas ta vastupidi ei või määrata, kõik maale?) Võib määrata ka vastupidi. Üks Teedeminister teeb seda, tuleb teine, ja see ei tee. Maanteede seadus on selleks loodud, et maanteid parandada, aga mitte linna tänavaid, ja sellepärast ei tohi võimalusi luua teedekapitali piiramata linna juhtida.

Mina pean tähendama, et asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduise Riigikogu rühmale on see paragrahv sel kujul, nagu see esitatud, vastuvõetatu. Meie esitame II lugemisel parandusi ja hääletame seaduseelnõu poolt I lugemisel sel eeldusel, et meie parandused vastu võetakse. Igatahes piiramatul kujul võimaluse andmist, maanteede kapitali summasid linnadesse juhtida, meie ei saa pooldada, sest siis poleks lootust, et põllupidaja naturaalkohustusest vabaneb. Peale selle on selles seaduses kergeks tehtud riigimetsade kohustus maanteede korrashoiu suhtes. Kui omal ajal seaduseelnõu arutati omavalitsuse komisjonis, siis arvati, et riigimetsade kohustus võrdub sajale miljonile sendile. Seda arvesse võttes võeti vastav summa sellesse seadusse. Nüüd aga tahab ministeerium kindlaks määrata selle summa 30 miljonile sendile. Ülemäärana on ette nähtud kahekordne kinnisvaramaks. Kuna meie riigimetsad maksavad kinnisvaramaksu umbes 15 miljonit senti, seega oleks ülemäär 30 miljonit. Teedeministeeriumi andmete järgi on läinud teede korrashoiuks 40 miljonit. Nüüd aga nõuab kõigest 30 miljonit, sellepärast on karta, et riigimetsade kohustuste osas täitmiseks ei jätku küllalt linnadele, ja selleks hakatakse viimati teisi summasid kasutama, mis määratud naturaalkohustuse kaotamiseks.

J. V o i m a n (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! 1928. a. vastuvõetud Maanteede seaduse § 30. põhjal oli maanteede heaks nende kinnisvarade maksustamine, millised ei ole kohustunud naturaalkohustusi kandma, ebaõiglane, ja tagajärg oli see, et väikese kinnisvara omanikud maal, nagu majaomanikud, popsikohapidajad, kes ka kuuluvad maksustamisele, õige suuri summasid pidid maksma, sest teadupärast

on meil kinnisvara maksustamine väga halvasti läbi viidud, ja paljudel juhtudel on majad ja hooned väga kõrgelt hinnatud. Mitmel juhul tuli ette, näiteks Pärnumaal, kus väikese maja omanik pidi maanteede kapitali heaks maksma mitu tuhat senti, ühel juhtumisel koguni 15.000 senti. Päriselge, et säärast maksukoormat maalasuva väikese maja omanikule panna ei või. Naturaalkohustusi nad kanda ei saa, sest vastasel korral oleks naturaalkohustus ennem kantud, kui säärane summa välja makstud. Seepärast oli tarvilik Maanteede seaduse § 30. muuta. Meie rühma arvates peaksid niisugused väikesed kohad, popsikohad, maanteede kapitali maksust täiesti vabastatama. Seepärast ei saa nõus olla § 30., kus räägitakse sellest, et kohad, mille puhtakasurublaade summa ühe maksuüksusena hinnatud maksuobjektilt ei ületa 35 puhtakasurubla, on vabastatud. Tähendab, need kohad, mille puhtakasurublaade summa ületab 35 puhtakasurubla, kuuluvad maksustamisele, olgugi, et käesoleva maanteede seaduse muutmise seaduse alus hoopis teistsugune on, nimelt võetakse kinnisvaramaksu alusel kahekordne kinnisvaramaksu summa. See tundub kergendab olukorda, aga õiglaseks ei saa seda pidada, sest väga paljudel juhtudel maksavad ka väikemaapidajad seda maksu. Nagu komisjoni aruandja rõhutas, on see summa nii väike, et ei tasu sissenõudmise kulusidki.

Veel tahtsin tähelepanu juhtida puhtpraktilisele raskusele, mis § 30. põhjal ette võib tulla. Pean siinjuures tähelepanu juhtima ka sellele, et üldse on § 30 niivõrt pikk ja hulga lõigetega, et selle käsitlemine praktilises elus raskusi tekitab. Palju otstarbekohasem ja kasulik oleks § 30 jaotada 5, 6, 7 kuni 8 paragrahviks. § 30 niisugusel pikal kujul, nagu praegu, ulatab ligemale 2 lehekülge, ja praktiliselt on teda väga raske käsitada; peab terve paragrahvi läbi lugema, et teada, millest jutt.

Üks raskus § 30. juures on see, et säärasel juhul, kui ettevõtte asub mitme maakonna piires, jaotatakse hanke- või töövõtetele maanteede kapitali heaks võetav maks, silmas pidades ettevõtte väärtusi ja tööulatust maakondade vahel. Kujutage ette seda tööd, mis tuleb teha, kui sääraselt ettevõtetele ja hangetele, mis töötavad mitme maakonna piires, — neid on väga palju, — võetakse maksu ja jagatakse maks maakondade vahel. Tuleb ju siis loomulikult hinnata, palju ühele või teisele maakonnale maksta. See tekitab aga üleüldiseid raskusi, ja kui summa väike, siis ei saa seda kuidagi otstarbekohaseks pidada. Palju ots-

tarbekohasem oleks asja niiviisi korraldada, et need sissetulekud arvata teedekapitali sellesse osasse, mis riigile jääb, ja vastavalt maakondade teedekapitali suuredada.

Samasugune lugu on ka lisapõhiarimaksuga ettevõtetele ja hangetele, mis asuvad mitme maakonna piires. Need lisapõhiarimaksu summad jaotatakse üksikute maakondade vahel. Seda on aga praktiliselt raske läbi viia.

§ 60-das on ette nähtud, et Majanduseminister kokkuleppel Teedeministriga annab määrusi maavalitsuste teedekapitali summade arvestamiseks, hoidmiseks ja tarvitamiseks.

Kõigepealt juhiks tähelepanu sellele, et ei ole otstarbekohane, kui üks ministereium hakkab määrusi välja andma, ja teine ministereium, kes otskohene järelevalvaja on, nende määrustega tuttav ei ole. Ma mõtlen, et eeskätt on siin õigus kaasa rääkida ja sõna öelda Kohtu- ja siseministereiumil. Kohtu- ja siseministereiumi poolt on maksta pandud kindlad normid ja tehtud korraldused, kuidas maavalitsused peavad raamatuid pidama. Teedeministereium võib maavalitsusi kontrollimas käia, ja kui kõrvalekaldumised ette tulevad, siis juhitakse maavalitsuste tähelepanu puudustele ja nõutakse korralduste täitmist. Kui nüüd Kohtu- ja siseministereium paneb maksta omad määrused, aga Majanduseminister kokkuleppel Teedeministriga annab teistsugused korraldused teedekapitali valitsemiseks, siis tekitab säärane samm segadust järelevalve mõttes.

Komisjonis oli arvamine säärane, et maanteede kapitali summade kohta peaks täiesti eriraamatuid pidama, eriarvestuse selle kohta pidama j.n.e. See oleks tõepoolest asjatu kulu, asjatu ametnikkude juurdevõtmine, sest eriraamatupidamist seal tarvis ei ole, võib hariliku raamatupidamise abil maanteede kapitali arveid pidada, ja sealt saab täpse ülevaate eriarvestusest, kui palju summast on maanteede kapitali arvel olemas. Järelevalve asutus, revideerides maavalitsusi, võib igal ajal kindlaks teha, kas maanteede kapitali summast on teisteks otstarveteks ära kasutatud või mitte. Seepärast ei saa otstarbekohaseks lugeda, kui Majanduseminister annab oma poolt maavalitsustele juhtnõore raamatupidamiseks, ja teiselt poolt teeb seda Kohtu- ja siseminister. (V a h e l h ü ü e keskelt.) Komisjonis räägiti sellest, ja Teedeminister ütles, et on tulnud ilmsiks väärnähtused, et mõnes omavalitsuses on kasutatud teede-summasid muudeks otstarveteks.

Mis puutub omavalitsuse komisjoni ette-

panekusse, et selle tarvitamiseks tulevad määrused välja anda, siis ei saa ka sellega nõus olla, sest see annab palju laiemat mõistet, kui rahaasjanduse komisjoni ettepanek, mis räägib väljamaksmisest.

Käesoleva seaduse II osa näeb ette, et need summad, mis praegumaksva seaduse põhjal sisse nõuti, aga nüüd maanteede seaduse muutmise seadusega kuuluksid tagasimaksmisele, et need makstakse ainult siis tagasi, kui kolme kuu jooksul, käesoleva seaduse maksamahakkamisest alates, sellekohased palved esitatakse maavalitsusele ja nõutakse need summad tagasi.

Minu arvates on siin asjatu asjaajamise keeruliseks tegemine. Kui on leitud, et meil on makse praegumaksva Maanteede seaduse põhjal sisse nõutud, mis tarvis tagasi maksta, siis peaks need palved avaldamata tagasi maksuma. Ma ei kujuta ette, et kõik maksumaksjad loeksid Riigi Teatajat ja saaksid teada, et neil on õigus summast tagasi nõuda. Üks, kes loeb seda seadust, teab, et tal on õigus summast tagasi nõuda, ja loomulikult esitab ta ka vastava palve, kuna teine, kes seda ei loe, neid summast ka tagasi ei saa. Milleks laseme inimesi asjata uusi kulusid teha, kui on selge, et tahetakse neid summast tagasi maksta. Seepärast tuleks minu arvates käesoleva seaduseelnõu II osa kohta teha II lugemisel vastav ettepanek.

Teedeminister A. Jürman: Tahan teha ainult paar märkust. Esiteks selle kohta, mille kohta härra Sikkar etteheiteid tegi, nagu annaks see maanteede seaduse muutmise seadus Teedeministeriumile võimaluse, määrata toetust teedekapitalist linnade kasuks ja linnade uulitsate ehitamiseks. Selle võimaluse leiab härra Sikkar lisandusest, mis juurde võetud § 18-le. Nimelt § 18. viimises lauses jäetakse Teedeministeriumile võimalus, toetust anda teedekapitalist linna ehitusepiirkonda läbivate teede ehitamiseks. Võin tähendada, et seda lisandust ei esitanud Teedeministerium ega valitsus, vaid see on komisjonis vastu võetud, ja kui Riigikogu komisjon on ise selle sisse võtnud, siis on see ka Riigikogu oma komisjoni arvamisest järgi tehtud. Meil selle lause vastu mingit huvi ei ole.

Teiseks tahtsin paar sõna tähendada selle kohta, et tahetakse arvepidamise alal maksuma panna kõvem kord. Härra Sikkar püüdis küll tähendada, et sel alal kõik korras, ja midagi tarvis ei olevat muuta, aga ma pean ütleva, et seal palju lonkab. Teedeministeriumil oli raske maavalitsustelt kätte saada andmeid, kuipalju on teedeka-

pitalist ära kasutatud maanteede ehitamiseks, palju mitte. Seda oli niivõrt raske kätte saada, et tuli väga kaua selle juures vaeva näha. Arvepidamine ei olnud vastavalt korraldatud. Selgus, et mõned maakonnad olid miljonid sendid kasutanud muudeks otstarveteks, näiteks hoonete ehitamiseks, kus see kapital kinni seisis, kuna maanteed aga väga halvast seisukorras olid.

Kõik need väärnähtused andsid õiguse nõuda, et siin parem kord maksuma pandaks, mida käesoleva seaduse vastuvõtmisega ka võimalik teostada oleks.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

9. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i küsimisele viivitamise kohta seisukohavõtmisel väiketalude kasutamislepingute tähtaja pikendamise seaduse suhtes.

Põllutööminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Esitatud küsimuses soovitakse teada, mispärast Vabariigi Valitsus ei ole nimetatud seaduse suhtes seisukohavõtmisega rutanud.

Lugu on nimelt säärane, et väiketalude rendilepingute pikendamise küsimus tõusis päevakorrale, ja sai ka otsustatud siis, kui kavatsusel olid suuremad reformid, mis maapidaja ja maaomaniku vahel pidid lahendama. Et status quo alles hoida kuni reformid otsustatud, selleks oli rendilepingute pikendamine vajalik. Praegusel korral ei ole sellekohaseid reforme ette näha, millepärast ei ole ka põhjust tsiviilvahelise eriseadustega lahendama hakata. Neil põhjustel ei ole Vabariigi Valitsus esitatud eelnõu suhtes seisukohavõtmisega rutanud.

10. Välis teenistuse seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tupits: Meil praegumaksval Riigiteenistuse seadus, mis 1924. a. vastu võeti, teeb väga suuri tõkkeid riigiametnikkude teenistusest vallandamisele ja ümberpaigutamisele, kui selleks tarvidus peaks tekkima. Eriti annavad need kitsendused end tunda Välisministeriumi alal. Tihti peale on seal tarvis inimesi ümber paigutada ja vallandada, kuid maksev Riigiteenistuse seadus ei anna selleks võimalusi. Nüüd on valitsuse poolt välja töötatud seadusenovell, mis tahab need puudused, mis Riigiteenistuse seadus välis teenistuse alal tekitab, kõrvaldada. Oluliseks muudatuseks oleks selles novellis põhimõte, mis avaldub § 9. See paragrahv näeb ette, et on õigus kutsuda välis-esindustes teenivaid isikuid sealt tarbekor-

ral ära ja määrata Välisministeeriumi keskasutuses teenistusse. Siia teenistusse kutsutud on kohustatud Välisministeeriumis täitma neid ülesandeid, mis neile pannakse, ja nad saavad palga mitte oma endise astme järgi välisesinduses, vaid siseriigi teenistuse astme järgi. Kui neile ühe aasta jooksul ei ole uut kohta riigiteenistuses antud, siis vallandatakse nad riigiteenistusest. Niisugune kord ei oleks maksev mitte üksi meil, vaid väga paljudes välisriikides on see juba läbi viidud. See norm on hädatarvilik ja tegelikult elust tingitud, ning tuleks ka meil maksta panna.

Siis oleks veel üheks oluliseks tingimuseks esitatud seadusenovellis see, et välis-teenistusse määramisel vaadatakse ka sellele, kas inimene majanduslikult niisuguses raskes seisukorras ei ole, et ta ei suuda temale pandud kohustusi täita. See oleks lisatingimuseks Riigiteenistuse seaduses ettenähtud tervele reale teistele tingimustele, mis ka välis-teenistusse astuda soovivate kodanikkude kohta maksta jäävad. Ja ühenduses sellega võiks nimetada, et selle seaduse järgi edaspidi võib välis-teenistusest vabastada riigiteenija vastu tema tahtmist, kui ta majanduslikult sattunud säärasesse raskesse seisukorda, mis talle ei võimalda oma ainelisi kohustusi täita. Ka niisugune norm on mitmete teiste riikide seadustes ammu läbi viidud. See on sellest tingitud, et välissaatkondades teenivatelt isikutelt on asukoha võimudel raske nõuda võlakohustuste täitmist, mille tagajärjel võivad sekeldused tekkida, mis riigi prestiihile halvasti mõjuda võivad.

Üldkomisjon seda seadust arutades asus seisukohale, mis selle seaduseelnõu seletuskirjas väljendatud, et § 10. võib käsitada aga ainult neil kordadel, kui seda riigi prestiihi ja teenistuse huvides vaja, tema ei tohi kujuneda aga otsitud ettekäändeks välis-teenistuses seisvate isikute vallandamisel.

Need oleksid suuremad ja tähtsamad muudatused, mis see seadus kaasa toob.

Esimeses peatükis leiame meie tabelid, kus näidatakse, kuidas tuleb võrrelda välis- saatkondades ja konsulaatides teenivaid isikuid Välisministeeriumi keskasutuses teenivate ametnikkudega, missugused ametikohad üksteisele vastavad. Arvan, et selle

juures tarvidust ei ole pikemalt peatada, kuna see puhttehniline jaotus on.

Samuti arvan, et ei ole tarvidust pikemalt peatuda seaduse lõpposa neljanda peatüki juures, mis käsitleb välis-teenistuses seisvate riigiteenijate õigusi. Need paragrahvid on võetud pea kõik praegumaks- vast Riigiteenistuse seadusest ja täiendatud vaid mõningate lisandustega, mis suuri olulisi muudatusi kaasa ei too.

Tähendada võiks seda, et kui see seadus vastu võetakse, siis välis-teenistuses seisvate riigiteenijate kohta jäävad edaspidigi maksta riigiteenijate kohta käivad arstiabi ja pensioni korraldused. Samuti jäävad maksta välis-teenistuses seisvate riigiteenijate kohta ka kõik teised Riigiteenistuse seaduse eeskirjad, niivõrt, kui need ei ole käesoleva seadusega muudetud.

Üldkomisjon arutas käesoleva seaduseelnõu läbi, ja komisjonis ei olnud selle elnõu puhul pikki vaidlusi. Enam-vähem üksmeelselt võeti see seaduseelnõu vastu. Ka väliskomisjon on käesoleva elnõu läbi vaadanud ja heaks kiitnud.

Üldkomisjoni nimel on mul au Riigiko- gule teha ettepanek, seaduseelnõu I luge- misel vastu võtta.

Vaheaeg kl. 18.55 min. — kl. 19.15 min.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p (korra kohta): Austatud Riigikogu liik- med! Härra Välisminister ja tema lähemad kaastöölised on täna oma ametikohuste täitmise seotud, ja loomulik, et niisugust tähtsat seadust, nagu seda on välis-teenis- tuse seadus, ei saa arutada Välisministrita ja ta lähemate kaastöölisseta. Seepärast teen ettepaneku,

katkestada käesoleva päevakorra- punkti arutamine, ja jätkata seda järgmisel Riigikogu koosolekul.

(E. Joonas, stp: Koosolek üldse lõpetada!)

J u h a t a j a : Ettepanek on, koosolek lõpetada.

Panen selle ettepaneku kõigepealt hää- letamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ette- panek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 19.18 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

